

magatartással találkoztunk. A felmérésünk szerint egyértelmű, hogy – az informatika kivételével – a képzés tartalma és a munkaerőpiac szoros megfelelésének elvi és gyakorlati feltételezése megalapozatlan.

Nagy Mária & Sáska Géza

Az alapképzés hasznosíthatósága a hallgatók szemszögéből

A felsőoktatás egyik fontos kérdése napjainkban, hogy az új képzési rendszerben végzetek milyen sikerrel tudják diplomájukat hasznosítani. A kérdés nemcsak fontos, de időszzerű is, hiszen hazánkban először 2009-ben végeztek BA/BSc képzésben részesült fiatalok, így most kaphatunk elsőként információt a képzés jellemzőiről és a diploma hasznosíthatóságáról.

Kutatásunkban a 2009-ben végzett hallgatókat vizsgáltuk a Debreceni Egyetemen és a Nyíregyházi Főiskolán. A mintavétel 2009 szeptemberében és októberében történt, kérdőíves lekérdezéssel, hólabda módszerrel (N = 127). Vizsgálatunkat a TERD kutatócsoport OTKA által támogatott kutatásának keretében végeztük.¹

Az adatbázist két szempontból elemeztük. Az egyik, hogy a képzés milyen hatást gyakorolt a fiatalok képességeinek fejlődésére, s általában az életükre, valamint, hogyan értékelik a fiatalok az intézményben eltöltött időszakot. A másik szempont, hogy hogyan tudják hasznosítani a megszerzett végzettségüket a BA/BSc tanulmányok befejeztével, elemezve, hogy milyen tényezők befolyásolják pozitívan, illetve negatívan a munkába állást és a továbbtanulást.

Mivel a Bologna-folyamat egyik fő célkitűzése a kompetenciák fejlesztése, ezért feltételeztük, hogy a fiatalok képességei – különösen az általános képességek – a képzés során jelentősen fejlődtek.

A Bologna-folyamat másik fő célkitűzése a gyakorlatorientált oktatás. Így feltételeztük, hogy a hallgatók a szemináriumi/gyakorlati órák egészét, vagy legalább egy részét laborban, külső gyakorló helyen; tanári vezetéssel, csoportban, vagy épp egyénileg gyakorlati munkavégzéssel töltik.²

Hipotézisünk volt az is, hogy a fiatalok a végzettségükkel kevésbé tudnak érvényesülni a munkaerőpiacon, azaz csekély lesz azoknak a fiataloknak a száma, akik el tudnak helyezkedni. Sikerük kulcsát abban látjuk, hogy megfelelő kapcsolatokkal, korábbi munkatapasztalattal, vagy más, korábban megszerzett végzettséggel rendelkeznek, illetve családjuk kedvező anyagi helyzetben van. A fiatalok többsége nem végzettségének megfelelő munkakörben dolgozik, aminek oka, hogy a BA/BSc képzéssel kapcsolatban a munkaadók tájékozatlanok, más végzettséggel is rendelkezőket, vagy pedig jó általános képességekkel bírókat alkalmaznak.

Azt feltételeztük, hogy a fiatalok a végzettségüket a továbbtanulásban hasznosítják, elsősorban az MA/MSc képzésbe való bejutásban. A sikeres bekerülés okát egyrészt a tanulók kedvező társadalmi gazdasági státusában, a képzés kimagasló teljesítésében látjuk, illetve

¹ *The Impact of Tertiary Education on Regional Development: A harmadfokú képzés szerepe a regionális átalakulásban* (<http://cherd.unideb.hu/terd>) OTKA azonosító: 69160

² Barakonyi Károly (2004) *Rendszerváltás a felsőoktatásban (Bologna-folyamat, modernizáció)*. Budapest, Akadémiai.

hipotézisünk szerint a felvettek között azoknak is nagy lesz a száma akik már a BA/BSc képzésbe való belépéskor célul tűzték ki az MA/MSc képzésbe való bejutást.

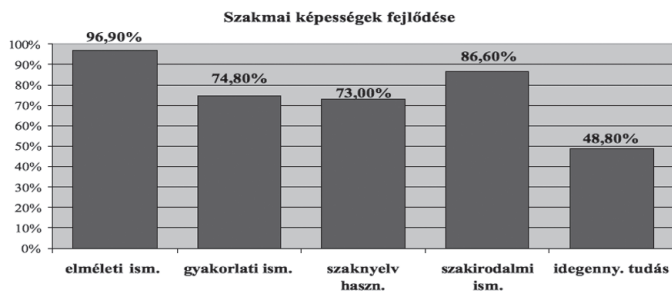
Hallgatók a képzésben eltöltött időszak hatásairól és a gyakorlati képzésről

A közoktatásban a NAT-tal egyidejűleg megjelent kompetenciafejlesztés elve a 2006-ban bevezetésre került kétciklusú képzésben is kiemelt szerephez jutott. Kutatásunkban igyekeztünk választ kapni arra, hogy a rendszer bevezetésekor kitűzött eme cél vajon megvalósul-e, sikerül-e a képességfejlesztés a felsőoktatásban. Kérdőívünkben a képességeket két nagy csoportra osztottuk: szakmai és általános.

Feltevésünknek megfelelően az általános képességek (pl. kreativitás, előadói képesség, kommunikációs képesség, segítőkészség, számítógép használat...) a hallgatók megítélése szerint az alapképzésben eltöltött idő alatt nagymértékben fejlődtek. A 22 felsorolt kompetencia közül a hallgatók legalább 75 százaléka érezte, hogy jelentősen fejlődtek a képességeik. Kimagasló volt az együttműködési és a kapcsolatépítési kompetenciafejlődés, a hallgatók 96 százaléka vélte ezeknek a javulását a képzés során.

A szakmai képességek vizsgálata (1. ábra) nyomán két fontos következtetést vonhattunk le, egyiket az idegennyelv-tudással, másikat a gyakorlati képzéssel kapcsolatban.

1. ábra: Szakmai képességek fejlődése

Ahogy a fenti diagram is mutatja, a fiataloknak kevesebb mint 50 százaléka érezte, hogy a három év során az idegen nyelvi ismeretei fejlődtek. Mindez azt mutatja, hogy a felsőoktatás nem fordít kellő figyelmet az idegen nyelv tanítására. Kevés azoknak az óráknak a száma, ahol az idegen nyelv gyakorlására mód nyílna, illetve a fiatalok nem kapnak kellő támogatást az idegennyelv-tanulásra.

A kérdőívben szerepelt egy kérdés, amely arra kérdezett rá, hogy tervezik-e a fiatalok a későbbiekben a nyelvtanulást akár nyelviskolában, akár magántanár által, akár egyéni gyakorlás szintjén. A megkérdezett 127 válaszadó 33,3 százaléka válaszolt igennel, vagyis tervezi a későbbiekben a nyelvtanulást, illetve 22 százalékuk volt bizonytalan abban, hogy fog-e a későbbiekben nyelvet tanulni. A tervezett nyelvtanulási szándék is azt igazolja, hogy fontos lenne biztosítani a helyet és az időt a fiataloknak arra, hogy nyelvi ismereteiket bővíthessék.

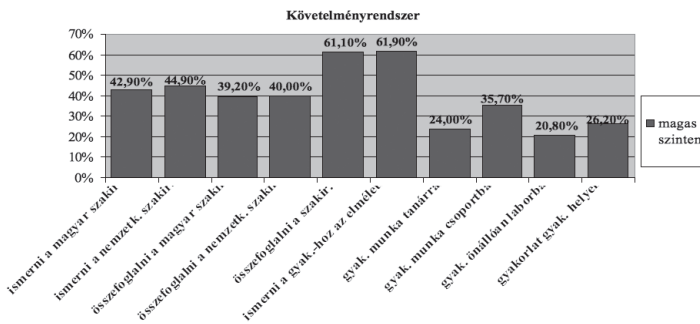
A nyelvi tudás hiányának következményei még sürgetőbbé teszik a helyzet javítását. Az egyik ezek közül, hogy a fiatalok nyelvvizsga, vagyis valamilyen idegen nyelv ismerete nélkül nem szerezhetik meg diplomájukat. A másik, hogy a Bologna-folyamat egyik cél-

kitűzésének, a diploma külföldön való érvényesítésének, a nemzetköziségnek az eszköze lenne az idegen nyelvek ismerete. Amennyiben a fiatalok nem beszélnek nyelveket, úgy ez a legfőbb cél nem valósulhat meg.

Az 1. ábra alapján levont másik következtetés a gyakorlati képzésre vonatkozik. A megkérdezettek 96,9 százalékának az elméleti ismeretei fejlődtek, de már csak 74,8 százalékuk válaszolta azt, hogy gyakorlati képességei fejlődtek az alapképzés idején. Ez azt igazolja, hogy a fiatalok több gyakorlati lehetőséget szeretnének. Az intézmény követelményrendszerének vizsgálatakor is hasonló eredményre jutottunk (2. ábra).

2. ábra: Követelményrendszer

A diagram alapján ismét megállapítható, hogy nemcsak a képességek, de az intézmény által felállított követelmények oldaláról sem elegendő a gyakorlati képzés. A válaszadók nagy számban elégedettek elméleti ismeretükkel. Ha azonban a konkrét gyakorlati munkavégzésre vonatkozó adatokat tekintjük, akkor látható, hogy a fiatalok kevesebb mint 30 százaléka elégedett a tanári vezetéssel, gyakorlólhelyen, vagy éppen önállóan végzendő gyakorlati munkával. Legtöbbször a csoportmunka iránti igényt (35,7 százalék) emelik ki, de ez az érték is alacsony ahhoz, hogy a képzést gyakorlatorientáltak nevezhessük.

Az a hipotézisünk, mely szerint a képzés gyakorlatorientált, nem igazolódott be. A válaszadók éppen ezt tartják a rendszer egyik hiányosságának, véleményük szerint az intézmények nem elég magas szintű gyakorlati tudást vártak el az alapképzésben résztvevőktől. Ennek következményeként a válaszadók nem érezték, hogy a gyakorlati képességeik fejlődtek volna.

Az idegennyelv-tanulás és a gyakorlati oktatás mértékével való elégedetlenség nem új keletű gondolat a hazai felsőoktatásban. Korábbi felmérések kimutatták már, hogy a fiatalok szeretnének egyetemi, főiskolai éveik alatt több gyakorlatot végezni, és nyelvismereiteiket az intézményrendszeren belül, annak támogatásával fejleszteni.³

A gyakorlati képzés hiányának több oka is lehetséges, melyek külön-külön, s olykor együttesen is érvényesülnek. Egyik a sokat emlegetett „tömegoktatás”, hiszen a sok fős évfolyamok számára nehéz gyakorlati órát szervezni. Egy-egy szeminárium az ideális 20 fős helyett 40 fősre toldódik ki, ilyen keretek között pedig lehetetlen gyakorlati munkát végezni, illetve mindenkinek lehetőséget biztosítani. A kisebb létszámú csoportok kiala-

3 Bán Anetta (2008) *A Dunaújvárosi Főiskola jelenlegi és volt hallgatóinak képesség-, készség- és kompetencia-kutatása*. Dunaújváros.

kításhoz szükséges feltételek pedig nem adóttak, nincsen elegendő oktató, tanterem, felszerelés, így maradnak a nagy létszámú csoportok.⁴

A gyakorlathoz szükséges külső helyek sem biztosítottak, kevés gyakorlólé hely van, így ebben az esetben is problémát jelent a nagy létszám.

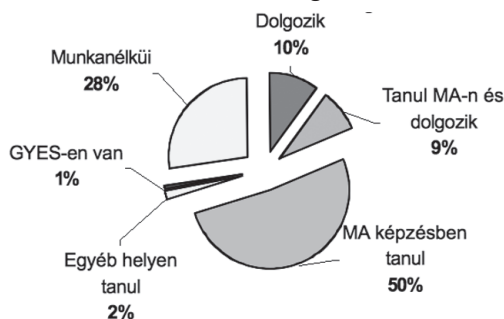
A BA/BSc végzettség hasznosíthatósága a továbbtanulásban és a munkaerőpiacon

A diplomások pályakövetését vizsgáló kutatások azt igazolják, hogy az előző felsőoktatási rendszerben szerzett oklevéllel rendelkezők sikeresen el tudnak helyezkedni a munkaerőpiacon és kevés közöttük a munkanélküli.⁵

Mindezeket megerősítik a Központi Statisztikai Hivatal adatai mely szerint a munkanélkülieknek 2007-ben 8,1, 2008-ban 7,7 százaléka rendelkezett felsőfokú végzettséggel. A korábbi években is hasonlóan alacsony arányt tapasztalunk, de 1998 és 2008 között 3,9-ről 7,7 százalékra, majdnem a duplájára nőtt a diplomás munkanélküliek aránya, aminek egyik oka lehet a felsőoktatás tömegesedése.⁶ Ha megvizsgáljuk az adatokat az egyetemi és főiskolai végzettséggel rendelkezőkre lebontva, arra az eredményre jutunk, hogy a munkanélküliek között kevesebb az egyetemi diplomával rendelkezők aránya.⁷ Azaz az egyetemi diplomával rendelkezők jobban tudnak érvényesülni a munkaerőpiacon. Ezt igazolja egy 2006-os kutatás is.⁸

Kutatási adataink (3. ábra) beigazolták azt a hipotézist, mely szerint a BA/BSc végzettség kevésbé hasznosítható a munkaerőpiacon, mert a megkérdezettek mindössze 19 százaléka tudott elhelyezkedni, 28 százalékuk pedig jelenleg munkanélküli. A továbbtanulással kapcsolatban megállapítható, hogy a diploma jelentősen hasznosítható ezen a területen, mert 59 százalék tanul jelenleg MA/MSc képzésben.

3. ábra: Mit tesznek a fiatalok a végzés után?

4 Czokó Andrea, Forgó Melinda & Salát Magdolna (2008) *Felmérés az Eötvös Loránd Tudományegyetemen diplomát szerzők körében*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó.

5 Galasi Péter, Nagy Gyula & Varga Júlia (2004) *Fiatall diplomások munkaerő-piaci helyzetének változása 1999–2003* (Jelentés a FIDÉV kutatás első követés felvételének eredményeiről). BCE Emberi Erőforrások Tanszék. http://www.kreditiroda.hu/kkk/letoltes/Fidev_99_03.pdf 2009.11.10

6 Forrás: Központi Statisztikai Hivatal http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/ tab12_01_11i.html 2009.11.25.

7 2006-ban a munkanélküliek közül 5,4 százalék főiskolai, 2,14 százalék egyetemi diplomával rendelkezik. 2007-ben ez az arány 5,96 ill. 2,14, 2008-ban 5,7 ill. 2 százalék.

8 Györgyi Zoltán (2007) Munkaadók és diplomák. *Educatio*, No. 2. pp. 256–270.

Megállapíthatjuk, hogy a munkába állást pozitívan befolyásolja a korábbi munkatapasztalat, ugyanis a munkába álltak 62,5 százaléka dolgozott tanulmányai ideje alatt (Chi négyzet = **).⁹ Ebben a kérdésben a FIDÉV kutatás is hasonló eredményre jutott, adataik szerint a tanulmányok ideje alatt felhalmozott munkatapasztalat növeli az elhelyezkedés esélyét.¹⁰

A munkaerőpiaci helyzet széleskörű feltérképezése érdekében megkérdeztük a fiatalokat, hogy tapasztalataik alapján a munkaadók hogyan vélekednek a diplomájukról. Egy 2007–2008-ban végzett kutatás az észak-alföldi vállalatokat vizsgálta, melyben többek között arról kérdezték őket, hogy rendelkeznek-e valamilyen információval a lineáris képzési rendszerről. Arra a megállapításra jutottak, hogy 48 százalékuk nem tud semmit a rendszerről, és 46,8 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy nem ismeri a bolognai rendszert.¹¹ A munkaadók tehát igen kevés információval rendelkeznek az új rendszerről.

Vizsgálatunk során mi is hasonló eredményre jutottunk a diplomáról való vélekedésről (1. táblázat).

1. táblázat: Hogyan vélekednek a BA/BSc diplomáról a munkaadók a fiatalok tapasztalata alapján?

	Munkát találtak (fő)	Munkát kerestek (fő)	Minden megkérdezett (fő)
Ismerik, és elégedettek vele	1	4	5
Ismerik, és nem elégedettek vele	2	15	23
Nem ismerik, de hajlandóak lennének ilyen végzettséggel foglalkoztatni	12	35	45
Nem ismerik, és nem is akarnak ilyen végzettséggel foglalkoztatni	6	15	35

Három csoportra osztva vizsgáltuk a véleményeket: a munkát keresők, a munkát találtak és az összes megkérdezett. Amint a táblán látható mindhárom csoportnál a „nem ismerik” véleményt jelölték meg legtöbben, de a „hajlandóak lennének ilyen végzettséggel foglalkoztatni” is mindenhol kimagasló. Az elhelyezkedők körében igen magas (közel egyharmad) azok aránya, akik szerint a munkaadó nem is akar ilyen végzettséggel foglalkoztatni. Ennek az lehet a magyarázata, hogy bár sikerült munkát találniuk, de nem a végzettségüknek megfelelő munkakörben dolgoznak és a diplomájukat a felvételüknél a munkáltató nem vette figyelembe. A munkát keresők körében¹² is hasonló (22 százalék) ennek az aránya. A „minden megkérdezett” csoport véleménye összességében negatívabb, mint a másik két csoporté, ennek oka abban ragadható meg, hogy ebben az eredményben benne van azoknak a véleménye is, akik még nem kerestek állást, és ők negatívabb képpel rendelkeznek.

9 A Chi-négyzetre vonatkozóan a későbbiekben a következő jelöléseket alkalmazom: *** jelöli a 0,000 alatti, ** jelöli a 0,001 és 0,01 közötti, * jelöli a 0,01 és 0,05 közötti szignifikanciát.

10 Galasi Péter & Varga Júlia (2005) *Munkaerőpiac és oktatás*. Budapest, MTA Közgazdaságtudományi Intézet.

11 Kun András István & Kotsis Ágnes (2009) A régió innovatív mikro-, kis-, közép- és nagyvállalkozásainak oktatási-képzési igényeinek vizsgálata. In: Mazsu János *Oktatás és munkaerőpiac az észak-alföldi régióban*. Debrecen, DE TEK ETK.

12 A megkérdezettek 61 százaléka keresett állást.

Megállapíthatjuk, hogy a végzett hallgatók szerint a munkaadók nagy része nem ismeri a BA/BSc végzettséget, viszont hajlandóak lennének vele foglalkoztatni a munkába állókat. Kevés azoknak a száma, akik ismerik ezt a végzettséget, és ezen belül is azok vannak többen, akik nem elégedettek vele.

A diploma hasznosíthatóságát az MA/MSc képzésben való továbbtanulás szempontjából is elemeztük. Hipotéziseink közül beigazolódtott, hogy a diploma minősítése és a továbbtanulás tervezése az alapképzés elkezdésekor pozitívan befolyásolja a továbbtanulást.

A diploma minősítése során azt tapasztaltuk, hogy minél eredményesebb lett a hallgató, annál nagyobb az esély, hogy felvételt nyerjen MA/MSc képzésbe.¹³ A felvettek közül a 4-es és 5-ös diplomával rendelkezők aránya, majdnem ugyanannyi,¹⁴ ennek okát abban látjuk, hogy kevés azoknak a száma, akiknek sikerült kitűnő diplomát szerezniük, így a felvételi követelményeknek a 4-esek is megfeleleltek.

Az intézmény és a felvétel kapcsán arra az eredményre jutottunk, hogy az alapképzés egyetemen való elvégzése növeli az esélyt a továbbtanulásra.¹⁵ A Debreceni Egyetemen végzetek 65,1 százaléka tanul MA/MSc képzésben, a Nyíregyházi Főiskolán végzeteknek pedig 35 százaléka. Ennek okát abban látjuk, hogy a Nyíregyházi Főiskolán többségében azok a hallgatók végezték el az alapképzést, akik kezdettől fogva csak főiskolai szintű diplomát akartak szerezni.

Szintén növeli a továbbtanulás esélyét, ha a hallgató már a felsőoktatásba való bekerüléskor is tervezte az MA/MSc képzést. Jelenleg a hallgatók 78,6 százaléka tanul MA/MSc képzésben azok közül akik már az alapképzés elkezdésekor tervezték a továbbtanulást, és mindössze 22 százalék aki nem tervezte előre.¹⁶

Összegzésképp megállapíthatjuk, hogy az alapképzés csak részben tesz eleget a Bologna-folyamat célkitűzéseinek, hiszen míg a kompetenciák fejlesztésére kiemelt figyelmet fordít, addig az idegennyelvi-tudás és a gyakorlatorientáltság fejlesztése a végzett hallgatók szerint nem teljesült.

További megállapításunk, hogy a BA/BSc diploma kevésbé illeszkedik a munkaerőpiac elvárásaihoz, ugyanakkor nagymértékben hasznosítható az MA/MSc képzésben való továbbtanulásban.

Seres Edina & Török Ágnes

A munkáltatók véleménye a pécsi alapidiplomá(sok)ról

A felsőoktatás ma már egyre inkább bekapcsolódik a gazdasági folyamatokba, és a gazdaság is növekvő befolyást gyakorol a felsőoktatási intézményekre. A munkaerő keresletet és kínálatot három tényező befolyásolja: a (potenciális) munkavállalók, a munkaadók és az oktatási intézmények. Amennyiben ezek nem egymásra reflektálva működnek, a kereslet-kínálat egyensúlya felbomlik.¹ Számos kutatás kimutatta, hogy diszkrepancia jött

13 Chi-négyzet = *

14 A felvettek közül 36 főnek 4-es, 35 főnek 5-ös diplomája van, 3-nak pedig 3-as.

15 Chi-négyzet = *

16 Chi-négyzet = ***

1 Dávid János & Holczer Gábor: A munkaerő kereslet és kínálat egyensúlya. Internet http://www.3kconsens.hu/files/David_Holczer_diplomas_eloire.doc?PHPSESSID=8413f195e2715546954bcd15e6ac56e0